

Over journalistiek, godsdienst en de spoorwegen in hun slag om de waarheid

'Unser Kopf ist rund, damit das Denken, die richtung wechseln kann', Picabia

Bij nader inzien was de feestrede van de heer J. Blokker, we moeten de journalisten tenslotte met U aanspreken, niet zo'n goede keuze.¹ De redevoering ramelt aan alle kanten. Evenals de locomotief, welke als metafoor gebruikt wordt, moeten de journalisten de krakkemikkige persen draaiende zien te houden, terwijl ze niet in gaten hebben dat de locomotief op een paar blokken tentoongesteld staat in het museum. Een keer per jaar worden de ketels nog opgestookt en kunnen de toeschouwers tegen betaling in een wolk van stoom het archeologisch 'wonder' der techniek aanschouwen.

Maar de toeschouwer heeft geen flauw vermoeden dat dit 'wonder' ingepast is in een geheel netwerk van economische, politieke en wetenschappelijke belangen. Neen, zij laven zich aan de illusie dat wederom het zoveelste bewijs is geleverd dat de techniek de natuur heeft bedwongen. Zij betasten het koperwerk, gluren in de machinekamer en kijken met volle bewondering naar de stokers, die zwart bekleet hun noeste arbeid verrichten om de ketels op temperatuur te houden. Blikken van verstandhouding worden met de omstanders uitgewisseld tot het moment dat de rook zo verstikkend wordt dat zowel de stalen perfectie als de omstanders aan het oog onttrokken zijn.

Wat achterblijft is het waanbeeld dat voor de zoveelste maal, de techniek getriomfeerd heeft. De techniek geldt immers als symbool voor waarheid en vooruitgang, sterker nog is er een synoniem voor. Want was het niet zo, dat toen in de 19de eeuw op grote schaal de spoorweg aangelegd werd, het natuurwetenschappelijke denken zijn glorieus toekomst begon. Bij elke biels die gelegd werd, rukte de waarheid een meter op. Elk station was in feite de stichting van een universiteit, hogeschool of andersoortige onderwijsinstelling. Nauwlettend werd erop toegezien dat de hiërarchie bewaakt bleef. Je hebt tenslotte centraal stations en buurstations.

Aanvankelijk stuitte de verspreiding van de waarheid op nogal wat verzet. De mens, scepticus van huis uit, laat zich niet zo snel overtuigen. Het scepticisme werd echter uitgelegd als onwetendheid. De onwetendheid diende onder begeleiding uit de weggeruimd te worden. Niet pats boem een helse machine door prairies en steppen laten denderen. Neen, de locomotief werd voorafgegaan door een persoon, die al zwaaiend met een rode vlag, de nieuwsgierigen erop attendeerden dat de waarheid in aantocht was.

Toch was de prediker, omdat het hem schortte aan retorische gaven, niet in staat de aarzeling weg te nemen. Campagnes werden nog grootscheepser

¹ De feestrede was ter gelegenheid van het 100 jarig bestaan van de N.V.J. (de Nederlandse Vereniging van Journalisten) in 1984.

aangepakt. Het pad der waarheid diende geëffend te worden. Bruggen werden gebouwd, tunnels geboord. Elk obstakel werd opgeruimd. In zeer korte tijd had de waarheid gezegevierd. De natuur, eens gezien als een onaantastbare God of Satan, was voorgoed verslagen. David had de onverslaanbare Goliath overwonnen. De katapult was de waarheid, de steen gold als zinnebeeld voor de techniek. Zoals het hoofd van Goliath door de steen uiteenspatte, zo werd het landschap door de spoorweg opengereten. De zegetocht was nu bijna voltooid. Het laatste stootblok moest weggehaald worden. De praalwagen diende opgesmukt te worden met mensen. Of met andere woorden, de waarheid moest niet alleen onder de mensen gebracht worden, maar tevens zouden de mensen overtuigd moeten worden dat de waarheid een menselijke waarheid is en niet iets wat aan de Goden ontstolen is. David was tenslotte een mens. De rede een menselijke rede. Het lijdzaam aanschouwen van de toeschouwers, de boeren, de indianen, de sceptici, de cynici, kortom de 'ongelovigen' moest omgevormd worden in een actief deelnemen. Passiviteit moest wijken voor activiteit.

Er werd hiertoe een lumineus plan ontwikkeld. Men koppelde een aantal wagens achter de locomotief, waarin de mens tegen betaling plaats kon nemen. Net zoals men in het onderwijs van de waarheid mag snoepen. De overwinning was nu compleet. De techniek had de laatste hindernissen weggenomen. Het verzet en de weerstand waren gebroken. Wagonladingen met mensen waren overtuigd. De mens was ingestapt in de trein, die hem zal leiden naar de waarheid. De eenzame sterveling die in sneltreinvaart gepasseerd wordt, wordt bespot door de hautaine glimlach van de reizigers.

Dit is het beeld wat Blokker ons schetst. De krant is de locomotief, de journalisten zijn de stokers, de reizigers de abonnees en het landschap de werkelijkheid wat als feitelijke werkelijkheid wordt opgevat. De stokers moeten solidair zijn met elkaar anders kan de trein niet rijden. Maar er is wel even verschil tussen de locomotieven onderling. Het ene merk locomotief is beter dan de andere. De locomotieven worden voortgestuwd doordat er kameraadschap heerst onder de stokers, de krant verkrijgt haar gezicht door de 'congenialiteit' van de journalisten. Maar de stokers dienen geen lid te zijn van een vakbond, net als journalisten mogen zij zich niet verenigen. Dit is uit den boze, want je staat immers voor een krant en de ene krant is de andere niet. Liever gezegd je bent de krant. Je moet één zijn met het redactionele beleid van de krant. De krant spreekt, de journalisten dragen het nieuws aan. De stokers zorgen ervoor dat de ketels op stoom blijven, opdat de trein kan voortsnelen. De journalisten vergaren de wetenswaardigheden, verwerken dit in een artikel, en een aantal artikelen heet een krant, wat een beeld geeft van het nieuws van een dag. Hoe meer nieuws, hoe beter. Hoe diverser het nieuws des te hoger staat de krant in aanzien. Het nieuws ijlt voort, zoals de locomotief voortsnel. Driehonderdvijfenzestig kranten per jaar brengen ons weer dichterbij de waarheid.

Het is met Blokker, dat meneer laat ik maar vallen, nog erger gesteld dan ik bevroedde. Hij verwijt de journalisten gebrek aan historisch bewustzijn. Ironie

slaat toe bij de man, die in de avonduren nog 'geblokt' heeft voor zijn M.O./B examen geschiedenis. Maar goed, de opdeling is bij hem een feit. Op het ene moment drinkt hij. het volgende moment schrijft hij zijn columns op het andere moment houdt hij een feestrede of onderhoudt zich met de koningin. Maakt allemaal niets uit hoor meneer Blokker, journalisten blijven tenslotte inktkoelies, die herkenbaar zijn aan een inktvlek op hun voorhoofd en de reuk van vers krantenpapier. Het ideaal voor iedere journalist is dan ook een hoofd te hebben als een inktpot, waarin de pen gedoopt kan worden tijdens de rondgang door de wereld om het nieuws te vereeuwigen.

Het is met de journalisten nog droeвер gesteld dan met de stokers. De stokers hadden zich tenminste nog aangesloten bij een vakbond toen zij tot de conclusie kwamen dat de meeste locomotieven al geëlektrificeerd waren. In deze fase zijn de journalisten nog niet aangeland. Neen, zij verkeren nog in de waan, dat zij een missie te volvoeren hebben en werpen zich daarom op als moderne missionarissen, die het nieuws aan de man moeten brengen. Alleen het strakke moralisme ontbreekt. Missionarissen van elke geloofsrichting mogen zich op het nieuws storten, want Blokker is vrijzinnig liberaal.

Om zijn vrijzinnige liberale visie te staven moeten er wel een aantal liberale 'filosofen' worden afgestoft. Maar het is tekenend, getuige zijn redevoering, dat het liberale denken blijkbaar gestagneerd is in de 19de eeuw. Alleen in Blokker vinden wij nog een vurig pleitbezorger, maar ja hij is dan ook journalist. Stokers zijn er allang niet meer met uitzondering van de gezelligheidsclubjes in Engeland, waar men koutert over de 'good-old' stoomlocs. Na 100 jaar journalistenvereniging wordt het hoog tijd dat journalisten bingoavondjes gaan organiseren.

René Sanders (1984)

